

Ελληνική Εταιρεία Νοσηλευτικής Έρευνας και Εκπαίδευσης

Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας

Ερμηνευτική Φαινομενολογική Ανάλυση (IPA)

ΤΕΙ Κρήτης
Τμήμα Νοσηλευτικής
23-24 Μαρτίου 2012

Δρ. Εύα Φραγκιαδάκη, MSc, PsychD

Ποιοτική Έρευνα

- Η πραγματικότητα κατασκευάζεται από συμμετέχοντες, από ερμηνείες ερευνητή
- Μικρό δείγμα και ο σκοπός δεν είναι η γενίκευση
- Εμπλοκή υποκειμενικότητας ερευνητή
- Σημασία αναστοχαστικότητας
- Σημασία δημιουργικότητας

Η φιλοσοφία της επιστήμης

Επιστημολογία: υπάρχει μέσα στο ερευνητικό ερώτημα, τι αναμένουμε να μας αποκαλύψουν τα δεδομένα

- Νομοθετική: θέσπιση καθολικών νόμων
- Ιδιογραφική: κατανόηση και ερμηνεία του κόσμου

Ερευνητικά υποδείγματα (paradigms): υποθέσεις σχετικά με τον κοινωνικό κόσμο που παρέχουν ένα φιλοσοφικό και εννοιολογικό πλαίσιο για τη συστηματική μελέτη του κόσμου, δίνουν στον ερευνητή ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσει την έρευνα του

Paradigms

Ίσως είναι η πιο σημαντική απόφαση στην έρευνα:

- Άποψη για φύση πραγματικότητας (αντικειμενική ή κατασκευάζεται;)
- Σχέση ερευνητή-συμμετεχόντων (απόσταση ή αμοιβαία;)
- Ρόλος υποκειμενικότητας στην έρευνα (απόσταση από ή μέρος των δεδομένων;)
- Επιρροή αξιών ερευνητή
- Ερευνητική διαδικασία
- Γλώσσα δημοσίευσης

Paradigms

Θετικισμός: αντικειμενική πραγματικότητα

- ❑ Συστηματική παρατήρηση και περιγραφή των φαινομένων μέσα στα πλαίσια ενός μοντέλου ή θεωρίας
- ❑ Παρουσίαση υποθέσεων
- ❑ Διεξαγωγή πειραμάτων με ελεγχόμενες μεταβλητές
- ❑ Ερμηνεία στατιστικών αποτελεσμάτων στο φως μιας καινούργιας θεωρίας
- ❑ Επεξήγηση που οδηγεί στην πρόβλεψη και τον έλεγχο του φαινομένου
- ❑ Χειρίζεται τα κοινωνικά φαινόμενα με τους ίδιους νόμους που διέπουν τα φυσικά φαινόμενα

Paradigms

Κονστρουκτιβισμός: πολλαπλές πραγματικότητες που κατασκευάζονται από άτομο

- Η πραγματικότητα δεν είναι κάτι που υπάρχει εξωτερικά του ατόμου, αλλά δημιουργείται μέσα στο άτομο, το οποίο δίνει νόημα στον κόσμο μέσα από την πνευματική του δομή
- Ο ερευνητής καλείται να ανακαλύψει τις κοινωνικές κατασκευές του ατόμου μέσα από την αλληλεπίδραση με τους συμμετέχοντες
- Αμοιβαία σχέση

Paradigms

Φαινομενολογία – Ερμηνευτική: εστιάζουν στην εμπειρία και την ερμηνεία αυτής (αναλύονται παρακάτω ως βάση της IPA)

Έτσι αναδύονται δύο βασικές προσεγγίσεις έρευνας:

- Ποσοτικές
- Ποιοτικές

Επιλέγοντας τη σωστή μεθοδολογία

---

1. Φαινομενολογία (Phenomenology)
2. Θεμελιωμένη θεωρία (Grounded Theory)
3. Ανάλυση λόγου (Discursive analysis)
4. Αφηγηματική ανάλυση (Narrative analysis)

Φαινομενολογία

Giorgi & Giorgi

- Αποσαφήνιση καταστάσεων και εμπειριών που ζουν οι άνθρωποι κάθε μέρα
- Πίστη στο φαινόμενο και στο πλαίσιο που εμφανίζεται
- Μελετούνται οι άνθρωποι που περιγράφουν την εμπειρία
- Να καταγράψει με όσο δυνατό μεγαλύτερη εγγύτητα την εμπειρία μέσα στο πλαίσιο που λαμβάνει χώρα

Θεμελιωμένη Θεωρία

Glaser & Strauss, Strauss & Corbin,
Charmaz, Rennie

- Παραγωγή θεωριών
- Μελετάει τη διαδικασία
- Βάση στο θετικισμό, εξελίχθηκε σε κοινωνικό κονστρουκτιβισμό
- Θέματα για διαδικασίες και πράξεις

Ανάλυση Λόγου

Foucault, Garfinkel & Sacks

- Βάση στον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό
- Λόγος ως σώμα γνώσης που περιορίζει τους τρόπους κατανόησης μιας εμπειρίας (κατασκευαστική λειτουργία γλώσσας)
- Λόγος ως μια επικοινωνιακή αλληλεπίδραση (εθνογραφία)

Αφηγηματική Ανάλυση

- Κοινωνικός κονστρουκτιβισμός, φαινομενολογία και ανάλυση λόγου
- Ενασχόληση με περιεχόμενο ιστοριών
- Ενασχόληση με δομή ιστοριών (ανάλυση δυνατοτήτων που οι δομές τοποθετούν στην εμπειρία)

Ποια να επιλέξω; (πίνακας προσαρμοσμένος από Smith, J. A., Flowers, P. & Larkin, M. (2009). Interpretative Phenomenological Analysis. London: Sage Publications Ltd

Ερευνητικό ερώτημα	Βασικά χαρακτηριστικά	Κατάλληλη μέθοδος
Ποια είναι τα βασικά υπαρξιακά χαρακτηριστικά του να είναι κάποιος θυμωμένος;	Εστίαση στην κοινή δομή το «θυμωμένος» ως μια εμπειρία	Φαινομενολογία
Πώς οι άνθρωποι που παραπονιούνται για την ιατρική περίθαλψη τους δίνουν νόημα στο να είναι θυμωμένοι;	Εστίαση στο προσωπικό νόημα και διαδικασία νοηματοδότησης σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, για ανθρώπους που μοιράζονται μια εμπειρία	IPA

Ποια να επιλέξω;

Ποιες δομές ιστοριών χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για να περιγράψουν τα γεγονότα που τους θύμωσαν;	Εστίαση του πώς η αφήγηση σχετίζεται με τη διαδικασία του να δίνει νόημα	Αφηγηματική Προσέγγιση
Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι διαχειρίζονται το θυμό του;	Σκοπός είναι η ανάπτυξη ενός επεξηγηματικού μοντέλου (παράγοντες, επίδραση, επιρροές κλπ.)	Θεμελιωμένη Θεωρία
Πώς μιλούν οι άνθρωποι για το γεγονός ότι είναι θυμωμένοι στις στενές τους σχέσεις;	Εστίαση στην αλληλεπίδραση πάνω από το πλαίσιο	Ανάλυση λόγου (εστιασμένη στην αλληλεπίδραση)

Ποια να επιλέξω;

<p>Πώς κατασκευάζεται ο «θυμός» στις αναφορές περιστατικών σε ένα οίκο ευγηρίας;</p>	<p>Σκοπός είναι η χρήση διαφόρων πηγών δεδομένων και εστίαση στο πώς τα πράγματα πρέπει να γίνουν κατανοητά σύμφωνα με τις συμβάσεις του συγκεκριμένου πλαισίου</p>	<p>Ανάλυση λόγου του Foucault</p>
--	---	-----------------------------------

Στάδια έρευνας και το ζήτημα της ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ

Αφετηρία

- Υποθέσεις διαμορφώνονται με βάση εμπειρία ή βιβλιογραφία
- Αντλεί πληροφορίες από ενδιαφέροντα, κίνητρα ή προσδοκίες
- Η προηγούμενη γνώση μπορεί να εμπλουτίσει αλλά και να περιορίσει
- Να παραμείνει ανοιχτός σε νέες γνώσεις

Στάδια έρευνας και το ζήτημα της ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ

Δειγματοληψία

- «μαγικός αριθμός 12»
- Επιλογή βασισμένη σε κριτήρια που ορίζει
- Προκαταλήψεις και προσδοκίες πως το δείγμα έχει βιώσει το φαινόμενο υπό μελέτη
- Το δείγμα επιλέγεται ανάλογα με ανάγκες

Στάδια έρευνας και το ζήτημα της ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ

Συλλογή δεδομένων

- ❑ Αλληλεπίδραση μεταξύ ερευνητή συμμετεχόντων – επιρροή στη διαδικασία συνέντευξης
- ❑ Δυναμική διαδικασία επικοινωνίας μέσα από την οποία μαθαίνουν και αλλάζουν και οι δύο
- ❑ Κοινωνικό ή επαγγελματικό υπόβαθρο
- ❑ Πλαίσιο
- ❑ Ιδιοσυγκρασία – συναισθήματα ως αναπόσπαστο κομμάτι
- ❑ Σχέση δύναμης – ποιος είναι η αυθεντία;

Στάδια έρευνας και το ζήτημα της ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ανάλυση δεδομένων

- Ποιου η πραγματικότητα αναδύεται στα αποτελέσματα;
- Εμπλοκή εμπειρίας, γνώσεων και προσδοκιών
- Αλλοίωση ερμηνείας και ανάλυσης εμπειριών συμμετεχόντων

Μέθοδοι μείωσης επιρροής υποκειμενικότητας – αναζητώντας την εγκυρότητα

- Χρήση ημερολογίων
- Χρήση ανοιχτών ερωτήσεων στις συνεντεύξεις
- Χρήση ημερολογίων στις συνεντεύξεις
- Ανατροφοδότηση από επόπτη
- Διαφάνεια
- Ανατροφοδότηση από ερευνητική ομάδα
- Ανατροφοδότηση από συμμετέχοντες
- Δημοσίευση αποτελεσμάτων

IPA (Interpretative Phenomenological Analysis)

Επιρροή από τρεις βασικές σχολές:

- Φαινομενολογία
- Ερμηνευτική
- Ιδιογραφία

Φαινομενολογία

Husserl, Heidegger, Merleau-Ponty and Sartre

- ❑ Μελετάει την «εμπειρία» με τους δικούς της όρους
- ❑ Δεν την εντάσσει σε προκατασκευασμένες κατηγορίες αλλά μέσα από δικές της ιδιότητες
- ❑ Bracketing: βάζοντας στην άκρη τα δεδομένα του κόσμου ώστε να παραμείνουμε ανοιχτοί στην καινούργια εμπειρία μέσω της συνειδητοποίησης αυτής
- ❑ Άτομο ως άτομο-στο-πλαίσιο (διυποκειμενικότητα)
- ❑ Ενσώματη σχέση με τον κόσμο
- ❑ Η ύπαρξη έρχεται πρώτη από το νόημα/ ουσία

Ερμηνευτική

Schleiermacher, Heidegger, Gadamer

- Ερμηνεία κειμένων
- Κάθε συγγραφέας έχει μοναδικές τεχνικές
- Η πρόσβαση μας στον κόσμο έρχεται μέσω της ερμηνείας του
- Καθώς διαβάζουμε ένα κείμενο εκτυλίσσεται μια μορφή διαλόγου μεταξύ του παλιού και του καινούργιου
- Ερμηνευτικός κύκλος: δυναμική σχέση μεταξύ μέρους και όλου

Ιδιογραφία

- Ενασχόληση με το συγκεκριμένο
- Εις βάθος συστηματική και ακριβής ανάλυση
- Πώς τα φαινόμενα έχουν γίνει κατανοητά/βιωθεί από συγκεκριμένου ανθρώπους σε συγκεκριμένα πλαίσια
- Όχι επικέντρωση στο άτομο, αλλά στο νόημα που δίνει στο φαινόμενο

Η μελέτη περίπτωσης είναι η έναρξη της γνώσης

IPA

- Δέσμευση στο πώς οι άνθρωποι δίνουν νόημα στις σημαντικές εμπειρίες τους
- Μελετάει την εμπειρία με βάση τους δικούς της όρους – ιεράρχηση εμπειριών
- Οι άνθρωποι δημιουργούν νόημα και η πρόσβαση σε αυτό εξαρτάται από ό,τι μας λένε
- Διπλή ερμηνευτική
- Μέσω της μελέτης περίπτωσης αναδύεται η πολυπλοκότητα της ανθρώπινης εμπειρίας

Σχεδιασμός μιας IPA μελέτης

Επιλέγοντας το θέμα

- Να σας ενδιαφέρει!
- Εστίαση στην εμπειρία ανθρώπων – πώς κατανοούν ένα συγκεκριμένο φαινόμενο σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο
- Ανοιχτά ερωτήματα – όχι υποθέσεις, όχι αιτίες, όχι συνέπειες, όχι θεωρίες

Δειγματοληψία

- Δείγμα σκόπιμο και ομοιογενές – να μοιράζονται μια εμπειρία για να επιτευχθεί εις βάθος μελέτη και ενόραση
- Ευκαιριακά, βάσεις επαγγελματιών, snowballing
- Το ερευνητικό ερώτημα να έχει νόημα για το συγκεκριμένο δείγμα
- Μέσα στο ομοιογενές δείγμα βλέπουμε εναλλαγές του φαινομένου
- Θεωρητική δυνατότητα μεταφοράς αποτελεσμάτων – όχι γενικεύσεις
- Μέγεθος δείγματος: 1, 6-10, >10

ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

- Προσοχή στα ευαίσθητοποιημένα θέματα και τη συναισθηματική αναστάτωση που μπορεί να προκαλέσουν
- Πρέπει οι συμμετέχοντες να υπογράψουν φόρμα συγκατάθεσης.
- Δώστε στους συμμετέχοντες πληροφορίες για τη δομή των συνεντεύξεων.
- Επιβεβαιώστε ανωνυμία – μπορούν ακόμα και να δουν τα αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις τους που μπορεί να δημοσιευθούν
- Επιβεβαιώστε δικαίωμα να αποχωρήσει από έρευνα αν χρειαστεί [δώστε χρονικό όριο μετά τις συνεντεύξεις]
- Να παρέχονται οι συμμετέχοντες με λίστα με δομές που μπορούν να απευθυνθούν για βοήθεια μετά το πέρας των συνεντεύξεων αν έχουν προκαλέσει δυσφορία

Συλλογή δεδομένων

- Εις βάθος συνεντεύξεις και ημερολόγια
- Να μιλήσουν ελεύθερα με αναστοχαστικότητα
- Προετοιμασία προγράμματος ερωτήσεων (ανοιχτές και να προωθούν διάλογο)
- Όσο γίνεται ο ερευνητής να μιλάει λιγότερο
- Οι ερωτήσεις μπορούν να αλλάξουν ανάλογα με τον συμμετέχοντα
- 6-10 ερωτήσεις, 45-90 λεπτά συνέντευξης

Ερωτήσεις συνέντευξης

Κατάλληλες ερωτήσεις:

- ❑ Περιγραφικές: μπορείς να μου πεις τι κάνεις στη δουλειά σου;
- ❑ Αφηγηματικές: μπορείς να μου πεις πώς βρέθηκες σε αυτή τη δουλειά;
- ❑ Αντίθεσης: ποιες είναι οι διαφορές μεταξύ μιας καλής και μιας κακής μέρας στη δουλειά;
- ❑ Εκτίμησης: πώς νιώθεις μετά από μια κακή μέρα στη δουλειά;
- ❑ Κυκλικές: πώς πιστεύει σκέφτεται το αφεντικό σου για το πώς τα πας στη δουλειά;
- ❑ Συγκριτικές: πώς πιστεύεις θα ήταν η ζωή σου αν δούλευες αλλού;
- ❑ Προτροπής: μπορείς να μου πεις παραπάνω πράγματα για αυτό;
- ❑ Διερεύνησης: τι εννοείς με τη λέξη «άδικος»;

Ακατάλληλες ερωτήσεις:

- ❑ Υπέρ-ενσυναίσθηση: φαντάζομαι είναι βαρετή η δουλειά σου, έτσι;
- ❑ Χειριστικές: περιγράφεις τη δουλειά σου ως επαναληπτική. Είναι ακόμα χειρότερα από αυτό;
- ❑ Καθοδηγητικές: οπότε δεν πιστεύω να παραμείνεις σε μια που δεν σε επιβραβεύει αρκετά.
- ❑ Κλειστές: η συνάδελφοί σου είναι καλοί ή κάνουν τη δουλειά σου δύσκολη;

Σημαντικά θέματα για συνεντεύξεις

- ❑ Συμμετέχοντες: διαθέσιμοι για την ώρα που χρειάζεται, άνετος χώρος
- ❑ Πες στους συμμετέχοντες εξ' αρχής πως ενδιαφέρεσαι για εμπειρία τους, ανεξάρτητα από ερωτήσεις – ενεργητικός ακροατής
- ❑ Θέσπιση της σχέσης μέσα στην αλληλεπίδραση
- ❑ Διαλλακτικότητα στο πρόγραμμα ερωτήσεων
- ❑ Μην μιλάς για ερμηνείες ή συνδέσεις ή δικές σου αντιλήψεις ή δικά σου συναισθήματα
- ❑ Κοίτα τα σημάδια της μη-λεκτικής επικοινωνίας
- ❑ Να προσέχεις το ρυθμό
- ❑ Απομαγνητοφώνηση

Οι συνεντεύξεις δεν είναι εύκολο έργο!

Ανάλυση δεδομένων

- ❑ Όχι αυστηρές κατευθύνσεις αλλά διαλλακτικές καθοδηγήσεις – να είστε δημιουργικοί!
- ❑ Από το συγκεκριμένο στ κοινό
- ❑ Από το περιγραφικό στο ερμηνευτικό
- ❑ Σκοπός η κατανόηση του ατόμου
- ❑ Ανάλυση γραμμή-προς-γραμμή
- ❑ Αναγνώριση αναδυόμενων μοτίβων
- ❑ Ανάπτυξη διαλόγου – τι σημαίνει αυτό για τον συμμετέχοντα;
- ❑ Ανάπτυξη πλαισίου που απεικονίζει τις σχέσεις μεταξύ των θεμάτων (themes)
- ❑ Οργάνωση υλικού για την τελική δομή θεμάτων
- ❑ Χρήση εμποπτείας
- ❑ Χρήση αφήγησης/ διαγραμμάτων που συνδέουν θέματα
- ❑ Αναστοχαστικότητα

Ανάλυση δεδομένων

- Όχι γραμμική αλλά κυκλική
- Πολύπλοκη διαδικασία
- Δεν υπάρχει σωστός ή λάθος τρόπος
- Η ανάλυση είναι παράγωγο τόσο του συμμετέχοντα όσο και του ερευνητή – υποκειμενικότητα
- Κυκλική ανάλυση μεταξύ όλου και μερών
- Ανάλυση κάθε περίπτωσης χωριστά, με λεπτομέρεια και βάθος

Βήμα 1: ανάγνωση και ξανά ανάγνωση

- Προκειμένου να «βυθιστεί» ο ερευνητής στα δεδομένα
- Καθώς διαβάζεις, να ακούς τη συνέντευξη
- Bracket: σημείωσε τις δικές σου σκέψεις ή συναισθήματα που αναδύονται
- Παρατήρησε τις συνέχειες, μοτίβα, πληροφορίες που αναδύονται από τα δεδομένα
- Συνήθως από γενικές οι συνεντεύξεις τείνουν να γίνονται περισσότερο ειδικές

Βήμα 2: αρχική κωδικοποίηση

- Εξετάζει το σημασιολογικό περιεχόμενο
- Με ανοιχτό μυαλό σημειώνει κάθε τι ενδιαφέρον στο κείμενο
- Ελεύθερη ανάλυση κειμένου – δεν υπάρχουν κανόνες
- Σκοπός: η παραγωγή περιεκτικών και λεπτομερειακών σημειώσεων πάνω στο κείμενο
- Περιγράψτε τα πράγματα που έχουν σημασία για το συμμετέχοντα και το νόημα που τους δίνει

Βήμα 2: αρχική κωδικοποίηση

- Περιγραφικά σχόλια: περιγράφουν το περιεχόμενο, το θέμα της συζήτησης
- Γλωσσικά σχόλια: διερεύνηση συγκεκριμένης χρήσης γλώσσας από συμμετέχοντα
- Εννοιολογικά σχόλια: εμπλοκή σε περισσότερο διερευνητικό και εννοιολογικό επίπεδο (πώς ο συμμετέχοντας κατανοεί το φαινόμενο)

Να είναι ζωντανός ο διάλογος με το κείμενο!

Βήμα 3: Ανάπτυξη αναδυόμενων θεμάτων

- Μεγάλο μέγεθος δεδομένων – δουλεύοντας με τους αρχικούς κώδικες
- Μείωση μεγέθους μέσω:
  - ✓ Χαρτογράφηση των σχέσεων μέσα στα δεδομένα
  - ✓ Συνδέσεις στην αρχική κωδικοποίηση
  - ✓ Μοτίβα στην αρχική κωδικοποίηση
- Το κείμενο της συνέντευξης «κόβεται» σε κομμάτια (ερμηνευτικός κύκλος)

Βήμα 3: Ανάπτυξη αναδυόμενων θεμάτων

- Τα θέματα έχουν τη μορφή φράσεων
- Είναι αρκετά συγκεκριμένα για να είναι θεμελιωμένα στο κείμενο αλλά και αρκετά αφηρημένα για να είναι εννοιολογικά
- Αντιπροσωπεύουν τη δυναμική διαδικασία μεταξύ περιγραφής και ερμηνείας

Βήμα 4: Αναζητώντας συνδέσεις μέσα στα αναδυόμενα θέματα

- Πώς τα θέματα ταιριάζουν μεταξύ τους;
- ✓ Αφαίρεση: αναγνωρίζοντας τα μοτίβα μεταξύ των θεμάτων και αναπτύσσοντας τα θέματα-ανώτερης-θέσης (super-ordinate themes) [τοποθετώντας τα θέματα κάτω από μια κατηγορία]
- ✓ Περίληψη-υπαγωγή: ένα θέμα γίνεται super-ordinate περιλαμβάνοντας άλλα θέματα

Βήμα 4: Αναζητώντας συνδέσεις μέσα στα αναδυόμενα θέματα

- ✓ Πόλωση: εστιάζοντας στη διαφορά (όχι στην ομοιότητα όπως πριν)
- ✓ Πλαισίωση: αναγνώριση στοιχείων πλαισίων μέσα στην ανάλυση (χρονικά, πολιτισμικά, αφηγηματικά)
- ✓ Αρίθμηση: πόσο συχνά εμφανίζονται τα θέματα
- ✓ Λειτουργία: αναγνωρίζοντας τη λειτουργία των θεμάτων μέσα στο κείμενο

...και στη συνέχεια

- Προχωρώντας στην επόμενη περίπτωση με τον ίδιο τρόπο
- Αναζητώντας μοτίβα ανάμεσα στις περιπτώσεις
- Προχωρώντας σε βαθύτερα επίπεδα ερμηνείας

Δημοσίευση ΙΡΑ μελέτης

- Διαφάνεια
- Χρήση τμημάτων κειμένων στην παρουσίαση αποτελεσμάτων
- Σύνδεση με βιβλιογραφία
- Αναγνώριση περιορισμών

Βιβλιογραφία

- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. Sage: London.
- Elliott, R., Fischer, C. T. & Rennie, D. L. (1999). Evolving Guidelines for Publication of Qualitative Research Studies in Psychology and Related Fields. *British Journal of Clinical Psychology*, 38, 215-229.
- Fassinger, R. E. (2005). Paradigms, Praxis, Problems, and Promise: Grounded Theory in Counseling Psychology Research. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 156-166.
- Fischer, C. T. (2009). Bracketing in Qualitative Research: Conceptual and Practical Matters. *Psychotherapy Research*, 19 (4-5), 583-590.
- Fragkiadaki, E. & Strauss, S. M. (2011). Termination of Psychotherapy: The Journey of 10 Psychoanalytic and Psychodynamic Therapists. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice* (in press).
- Fragkiadaki, E., Triliva, S., Balamoutsou, S. & Prokopiou, A. (2012) "A Path through "Symplegades" towards a Community of Therapeutic Practice: An IPA Study of Family Therapy Trainees", *Journal of Family Therapy*, (under review)
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lincoln, Y. & Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry*. New York: Sage.
- Morrow, S. L. (2005). Quality and Trustworthiness in Qualitative Research in Counseling Psychology. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 250-260.
- Osborn, M. and Smith, J.A. (2008). The Fearfulness of Chronic Pain and the Centrality of the Therapeutic Relationship in Containing It: An Interpretative Phenomenological Analysis. *Qualitative Research in Psychology*, 5, 276-288.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park, CA: Sage.
- Ponterotto, J. G. (2005). Qualitative Research in Counseling Psychology: A Primer on Research Paradigms and Philosophy of Science. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 126-136.

Βιβλιογραφία

- Potter, J. & Wetherell, M. (1995). Discourse Analysis, In J. A. Smith, R. Harre & L. van Langenhoven (Eds.), *Rethinking Methods in Psychology* (pp. 80-92). London: Sage.
- Πουρκός, Μ. (2010). Η Φαινομενολογική Μέθοδος Έρευνας: Από τη Φιλοσοφική Προοπτική στην Επιστημονική Ποιοτική Έρευνα. Στο Μ. Πουρκός & Μ. Δαφέρμος (Επιμ.), *Ποιοτική Έρευνα στις Κοινωνικές Επιστήμες: Επιστημολογικά, Μεθοδολογικά και Ηθικά Ζητήματα* (σσ. 371-412). Αθήνα: Τόπος.
- Shinebourne P and Smith JA (2010) The communicative power of metaphors: an analysis and interpretation of metaphors in accounts of the experience of addiction. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 83, 59-73.
- Smith, J. A., Flowers, P. & Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis*. London: Sage Publications Ltd.
- Spinelli, E. (2005). *The Interpreted World: An Introduction to Phenomenological Psychology*. London: Sage Publication Ltd.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Φραγκιαδάκη, Ε. (2012) Ο Ρόλος του Εαυτού και της Υποκειμενικότητας του Ερευνητή: Αναζητώντας την Ποιότητα στην Ποιοτική Έρευνα στο Πουρκός, Μ. (επ.) *Δυνατότητες και Όρια της Μείξης των Μεθοδολογιών στην Κοινωνική και Εκπαιδευτική Έρευνα: Διευρύνοντας τις Προοπτικές στον Ερευνητικό Σχεδιασμό*. Εκδόσεις Ίων, Αθήνα. (in press)
- Williams, E. N. & Morrow, S. L. (2009). Achieving Trustworthiness in Qualitative Research: A Pan-paradigmatic Perspective. *Psychotherapy Research*, 19(4-5), 576-582.